

بزهکاری و خرابکاری

سوسن سهامی / دکتر حبیب احمدی^۲

چکیده

پژوهش حاضر به منظور بررسی علل و عوامل موثر بر وندالیسم به مطالعه روی دانش‌آموزان دبیرستان‌های شیراز پرداخته است. لازم به ذکر است که وندالیسم^۳ (خرابکاری) در این تحقیق به عنوان یک رفتار بزهکارانه^۴ مد نظر می‌باشد و عبارت است از تخریب امکانات و مسائل عمومی از قبیل پاره کردن صندلی اتوبوس‌ها، شکستن لامپ‌های معابر، صدمه به اموال مدرسه و ... است. تحقیق با روش پیمایشی با استفاده از پرسشنامه خود گزارشی^۵ انجام گرفته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد: در تجزیه و تحلیل دو متغیره

۱- متغیره جنس، سن، محل زندگی، بعد خانوار وضعیت تحصیلی جوانان، تحصیلات مادر، منزلت شغلی پدر، تعهدات و دلبستگی خانوادگی رابطه معنی‌داری با متغیر خرابکاری نشان می‌دهد.

۲- در تجزیه و تحلیل چند متغیره با استفاده از رگرسیون مرحله به مرحله متغیره جنس، پابندی به قوانین، سطح تعهدات و دلبستگی مدرسه‌ای، ساخت خانواده، احساس سرخوردگی و تحقیر شدن رابطه معنی‌داری داشتند.

واژه‌های کلیدی: وندالیسم، رفتار بزهکارانه، عوامل اجتماعی - اقتصادی، خانوادگی، پیشگیری

^۱ سوسن سهامی - کارشناس ارشد جامعه‌شناسی، مدرس دانشگاه پیام نور
^۲ دکتر حبیب احمدی - دکتری جامعه‌شناسی، عضو هیئت علمی دانشگاه شیراز

^۳ Vandalism

^۴ Delinquency

^۵ Self-report

The influences of socioeconomic & familial factors on Vandalism as a delinquency behavior among the high school students In Shiraz city

S. Sahami, M.S, Payam noor University
H. Ahmadi, PH.D, Shiraz University

ABSTRACT

The effective factors on Vandalism among high school students are examined in this research. Vandalism means a delinquency behavior that results in destruction of public & general facilities such as: bus chairs, street lights, school facilities, etc. The research method was survey.

In this study the data need have been obtained through a self - report questionnaire. In the analysis of data we use the statistical techniques, descriptive and analytic like: T - test, one way analysis of variance and multiple regression. The result show a strong relationship between the variable of sex, age, living location, number of family and father job to vandalism behavior.

In this study multiple regression can make clear 20 percent of variance vandalism by variable of sex, law abiding attachment of school, divorce, despising and contempt.

Key words: Vandalism, High school students, Delinquency, Behavior, Socio-economic & Familial factors, Prevention

بزهکاری کودکان و نوجوانان همواره مورد توجه رشته‌های علمی مختلف بوده است. اما با گذشت زمان همگام با صنعتی شدن و پیچیدگی جوامع، دامنه و ابعاد بزهکاری نیز گسترده‌تر و پیچیده‌تر می‌شود. پیچیدگی جوامع بشری به دنبال خود انتظارات و مشکلات غامض‌تری را به ارمغان می‌آورد که در این رهگذر جوانان نیز از آن آسوده نمی‌مانند. بدین سان گوناگونی جامعه از یک سو و ویژگی‌های سن جوانی از سوی دیگر، آسیب‌پذیری این گروه سنی را دو صد چندان می‌کند. تغییرات هورمونی و جسمانی، تضاد در ارزش‌ها و عقاید مذهبی و همچنین مشکل هویت، بحران نقش و مبهم بودن آینده... باعث نوسانات خلقی در نوجوانان می‌شود (فرجاد، ۱۳۵۸). افزون بر این، ناآگاهی اطرافیان و برخوردهای نامناسب، ممکن است سبب شکل‌گیری برخی رفتارهای انحرافی شود که در بدو امر ممکن است طبیعی و مبتذل جلوه کند. اما بدون شک این روند تاثیر بسزایی در شکل‌گیری رفتار انحرافی، انتخاب هدف زندگی و روابط اجتماعی افراد خواهد گذاشت. در تحقیقات مختلف، پی‌نازل و همکارانش

نشان داده‌اند که ۲۰ تا ۳۰ درصد بزهکاران خردسال جرم خود را تکرار می‌کنند (کی‌نیا، ۱۳۶۰).

نظر به اینکه پویائی، توسعه و سازندگی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر کشور بدون نیروی فعال، زنده و سرشار جوانانش غیرممکن است بنابراین انجام مطالعات و تحقیقاتی که به شناسایی نیازها و مشکلات جوانان می‌پردازد ضروری است. زیرا پژوهش‌هایی از این دست در وهله نخست، انحراف را در جایی که هنوز کاملاً نهادینه نشده مورد مطالعه و بررسی قرار می‌دهد. دوم اینکه مشکلات و مسائل جوانان را قبل از اینکه حاد و بحرانی شوند شناسایی می‌کنند. سوم، این مطالعات به انجام برنامه‌ریزی‌ها قرین به واقعیت و عینی برای حل مسایل جوانان ما را رهنمون می‌کنند.

زمینه تحقیق

در طول تاریخ به ویژه در قرن جاری همواره علماء و جامعه شناسان تلاش کرده‌اند که پاسخ‌هایی مناسب برای چرایی انحرافات اجتماعی و چگونگی پیدایش بزهکاری بیابند. از آنجایی که همواره نظرات متخصصین در مورد بزهکاران بحث گوناگون بوده است. لذا دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد که هر کدام بر جنبه‌ای از جوانب این مسئله تاکید می‌کنند. برای نمونه، در تبیین رفتار انحرافی زیست‌شناسی به وراثت و ژنتیک افراد، روانشناسان به شخصیت و جنبه‌های روانی و جامعه‌شناسان بر طبقه اجتماعی، فرهنگ، نهادها و سازمان‌های اجتماعی نظر داشته‌اند.

رفتار انحرافی به عنوان یک پدیده اجتماعی از اواخر قرن نوزدهم به بعد مورد توجه جامعه شناسان قرار گرفته است (شوماخر، ۱۹۹۰)^۱. تبیین‌های زیست‌شناختی با پیش فرض تاثیر عوامل زیست‌شناختی در ارتکاب به جرم توسط بروکا^۲، لومبروز^۳ و شلدون^۴ انجام شده. لومبروز با تحقیقاتی بر روی مجرمین به این نتیجه رسیده که جنایتکاران را می‌توان از روی خصوصیات فیزیکی شناسایی کرد مانند: پیشانی اریب، لاله گوش دراز، آرواره دراز بدون چانه، موی بدن پرپشت ... (کوئن، ۱۳۷۸) با ابداع آزمون‌های هوش، تبیین بزهکاری و جرم بر جنبه‌های روانی

^۱ Shomakor

^۲ Broca

^۳ Lombroso

^۴ Sholdon

و رفتاری متمرکز شد. این گونه تبیین‌های روان‌شناختی در مورد جرائم اغلب تحت تاثیر نظرات فروید بوده است. یکی از پیش فرض‌های اساسی تحقیقات اولیه روانشناسی توانایی درک افراد کم هوش از مسائل اخلاقی در رفتار ضعیف می‌باشد و دومین پیش فرض اینکه هوش پایین سبب می‌شود فرد نتواند بر هیجان و تمایلات خود غلبه کند. گودارد^۱ در طی تحقیقاتی نشان داد که ۵۰٪ از زندانیان از نظر هوشی کودن بوده‌اند (احمدی، ۱۳۷۸).

کوهن^۲ نیز در انتقاد به رویکردهای فرد گرایانه اظهار می‌کند، تاکنون هیچگونه دلیلی که دال بر وجود رابطه بین الگوی کروموزمی و رفتار انحرافی باشد بدست نیامده است (کوهن ۱۳۷۳).

بایستی خاطر نشان کرد که رویکردهای جامعه‌شناسی در مورد بزهکاری و جرم دارای دیدگاه‌های متفاوتی است و در تبیین پدیده‌های انحرافی به دیدگاه‌های مختلف از جمله بی‌سازمانی اجتماعی و بی‌هنجاری آنومی، بوم‌شناختی یا دموگرافیک، خرده فرهنگی، نظریه بر چسب‌زنی ... توجه دارد.

نظریه بی‌سازمانی اجتماعی: ایده‌های اولیه تئوری بی‌سازمانی اجتماعی توسط دورکیم (۱۹۵۲)^۳ در اروپا خلق و به وسیله مرتن (۱۹۵۷)^۴ و پارسونز (۱۹۶۶) در تحلیلی ساختی - کارکردی گسترش یافت، که دارای مجموعه مشترک از پیش فرض‌های زیر است (شوماخر ۱۹۹۰):

۱- ریشه‌ای اصلی تولید جرم، جنایت و بزهکاری را باید در عوامل اجتماعی جستجو نمود.
۲- ساخت‌ها و نهادها در حالت ثبات و بی‌ثباتی می‌تواند وجود داشته باشند که در حالت بی‌ثباتی بستری مناسب برای ارتکاب رفتار انحرافی هستند.

۳- عوامل اجتماعی فرد را کنترل می‌کنند و وقتی که این عوامل بی‌ثبات شوند افراد توان کمتری برای کنترل رفتار خود دارند. یعنی فرض بر این است که عدم وابستگی به نهادها و سازمان‌های اجتماعی از قبیل خانواده و مدرسه موجب رفتار انحرافی می‌شود.

نظریه بوم‌شناختی: به تحلیل سیستمی از میزان‌های جرم و بزهکاری که به لحاظ جغرافیای در یک شهر یا سکونت‌گاه توزیع می‌شوند اشاره می‌کند.

¹ Goddard

² Cohen

³ Durkheim

⁴ Merton

پیش فرضیه‌های اساسی آنها عبارتند از:

۱- سازمان فیزیکی شهر تاثیر عمیقی بر الگوهای فرهنگی - اجتماعی زندگی شهرنشینی دارد.

۲- حوزه‌های درون شهرهای تجاری و صنعتی که به لحاظ اجتماعی بی‌سازمان شده‌اند، ارزش‌ها و سنت‌های بزهکارانه و جنائی را توسعه می‌دهند.

۳- عدم ثبات جمعیتی و بوم‌شناختی مناطق به نوعی باعث تخریب توانایی کارکردهای نهادهای اجتماعی از قبیل خانواده و... می‌شود در چنین وضعیتی که هیچ گروهی به عنوان گروه مرجع در صحنه حاضر نیست، شرایط مناسب برای بروز رفتار انحرافی است. (ساجار، ۱۹۷۸)^۱

نظریه خرده فرهنگی: ماتزا^۲ (۱۹۵۵) میلر^۳ (۱۹۷۵) و کوهن^۴ (۱۹۵۵) معتقدند در جوامع مدرن رفتار انحرافی ناشی از خرده فرهنگ‌های متفاوت است زیرا فرهنگ ناهمگون غیریکدست در یک جامعه شهری سبب می‌شود که رفتار در یک خرده فرهنگ خاصی انحراف محسوب شود و خرده فرهنگ دیگر یک رفتار بهنجار شناخته شود. این نظریه پردازان بیشتر به رفتارهای بزهکارانه مانند خرابکاری که جوانان بدون در نظر گرفتن منافع مادی مرتکب می‌شوند توجه دارند.

پیش فرض‌های آنان عبارت است: ۱- منفی‌بافی ۲- خودمختاری ۳- احساس ناامیدی و سرخوردگی جوانان ۴- عدم پابندی به قوانین ۵- اعتقاد به سرنوشت وجبر. (ژولیان، ۱۹۸۰)^۵

نظریه برچسب‌زنی: بر دو دسته عوامل کنترل اجتماعی تاکید می‌کند، نظام‌های کنترل شخصی شامل عوامل فردی و به ویژه روانشناختی نظیر احساسات شخصی جوانان، و سواس ((خودپنداری منفی))، ناکامی، روان‌پریشی ... اهمیت قائلند (ریکس^۶ ۱۹۶۱، کاپلن^۷ ۱۹۷۸) و نظام‌های کنترل اجتماعی شامل دل‌بستگی و تعلق به نهادهای بنیادین اجتماع مانند خانواده، مدرسه و بعضاً گروه همسالان.

¹ Suchar

² Matza

³ Miller

⁴ Chon

⁵ Julian

⁶ Nye

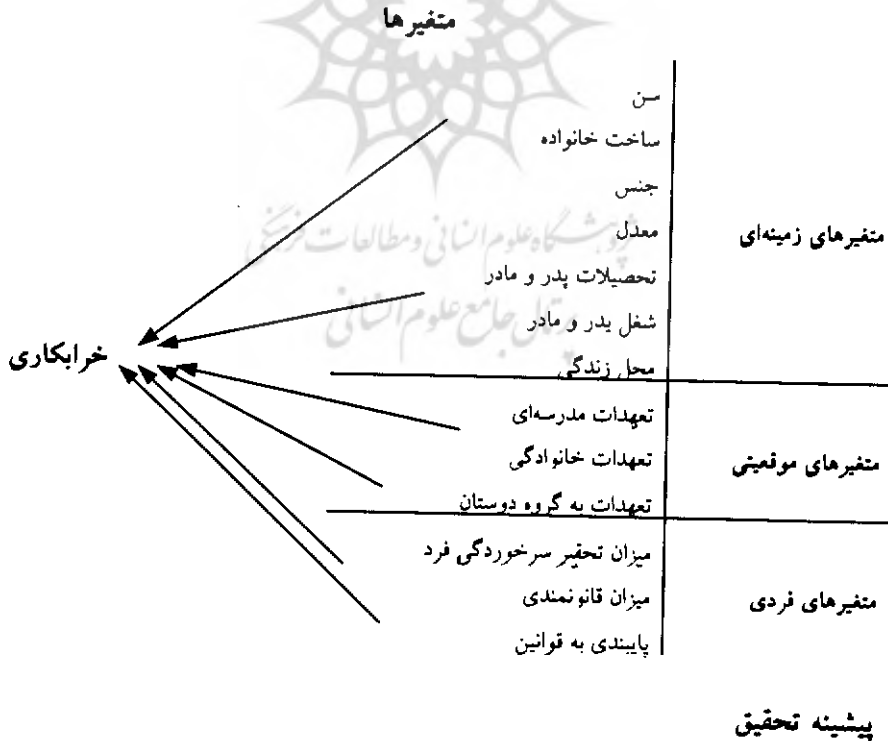
⁷ Hirschi

تی^۱ و میراشی^۲ در تحقیقات متعدد که در دبیرستان‌های کالیفرنیا انجام داده‌اند فرضیات زیر را به اثبات رسانیده‌اند:

۱- بزهکاران تعلقات خاطر کمی نسبت به والدین خود دارند.

۲- تعلقات بالا به مدرسه بزهکاری را کاهش می‌دهد.

۳- دانش‌آموزانی که به عللی مدرسه را دوست ندارند، تعلقات خاطر ضعیفی نسبت به والدینشان دارند و در نتیجه گرایش بیشتری به رفتار بزهکاری. جامعه‌شناسان معاصر از رهیافت ترکیبی در پژوهش‌هایشان سود می‌جویند. در تحقیق حاضر نیز برای بالا بودن توانایی نسبی نظریه‌های گوناگون که ابعاد متفاوت از رفتار انحرافی را مد نظر قرار می‌دهند از رهیافت ترکیبی استفاده می‌کنیم.

¹ Reckless

² Kaplan

در کلیه پژوهش‌های مربوط به بزهکاری به طور عام خرابکاری به عنوان یک رفتار بزهکارانه مد نظر می‌باشد و به همین جهت این نوع مطالعات از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. براساس پژوهش‌های موجود بروز میزان رفتارهای بزهکارانه در یک سن خاص با توجه به دو متغیر متفاوت بوده است. همچنین تعهد به خانواده و مدرسه نیز از عوامل مهم در میزان رفتارهای بزهکارانه بوده است (احمدی، ۱۹۹۴).

روابط خانوادگی دختران بزهکاران بطور قابل ملاحظه‌ای دارای اختلال بوده است و در خانواده احساس ناآرامی و اضطراب داشته‌اند (هنگلر^۱، ادوارد^۲ و بوردیون^۳ ۱۹۸۷). افزون بر این مشکلات خانوادگی با عضویت در دار و دسته بزهکاران رابطه قوی داشته است و قومیت میانجی عضویت در دسته‌های بزهکاری نبوده است (لی یون^۴ و هال^۵، ۱۹۹۲).
مهمترین عوامل در تاثیر دوستان بزهکار شامل:

۱- مدت زمان صرف شده با آنها ۲- فشار دوستان برای انجام اعمال بزهکارانه ۳- تعامل و واکنش متقابل شرط اصلی تاثیر دوستان بزهکار می‌باشد (اگنیو^۶ ۱۹۹۱).
براساس بررسی‌های به عمل آمده محیط زجرآور و دارای نظام‌مندی و نظارت‌های شدید مدرسه و عدم نظارت کافی والدین و کاهش زمان اشتغال دانش‌آموزان در مدارس دولتی در بروز رفتارهای خرابکاری و ضد اجتماعی موثر بوده است (تیگارت^۷، ۱۹۹۲).
مطالعات انجام شده بر روی تعهدات مدرسه‌ای نشان داده است که تنوع نژادهای مختلف (سفید، سیاه) در مدرسه سبب می‌شود که سیاه‌پوستان مانند سفید پوستان تعهد و تقید بالایی به امور مدرسه پیدا کنند و متغیر تعهد مدرسه‌ای خود پیش‌بینی کننده نیرومندی در رابطه با بزهکاری است (کرونویچ^۸ و فیردون^۹، ۱۹۹۲).

مطالعه بروی خرابکاری مهم‌ترین عوامل موثر را شامل:

۱- تصور محبت و صمیمیت که فرزند از والدینش دارد.

¹ Hengler

² Edward

³ Bardion

⁴ Lyon

⁵ Hall

⁶ Agnew

⁷ Tygart

⁸ Cern covich

⁹ Fiordon

۲- میزان صرف اوقات با والدین، بیرون رفتن با والدین، صرف غذا با والدین، که به طور کلی این تحقیق توانسته ۲۶٪ از واریانس این رفتار را تبیین کند. (ویلیام^۱، کلینتون^۲، ...، ۱۹۹۲).

در تحقیقی که توسط پرفسور موزر در مورد خرابکاری در کشور فرانسه انجام شده است، بررسی‌ها نشان می‌دهد ۹۰٪ کسانی که تلفن عمومی را خراب کرده‌اند دو یا سه انگیزه اساسی داشته: ۱- احساس ظلم، اجحاف و ستم ۲- احساس عدم موفقیت در کار ۳- مجازات مقصر (موزر^۳، ۱۳۶۷).

بنابر آنچه تاکنون مطرح گردید خرابکاری یک مشکل اجتماعی بوده به طوری که در دهه‌های گذشته پژوهشگران اطلاعات زیادی را در مورد انگیزه‌ها، علل و محرک‌های اجتماعی مرتبط با این رفتار به دست آورده‌اند. پژوهش حاضر با تدوین فرضیه‌های زیر به بررسی آن در جامعه مورد نظر می‌پردازد:

- ۱- بین میزان خرابکاری و سن نوجوانان رابطه معنی‌داری وجود دارد.
- ۲- بین جنس نوجوان و خرابکاری رابطه معنی‌داری وجود دارد.
- ۳- بین پایگاه اقتصادی اجتماعی نوجوان و رفتار خرابکارانه رابطه معنی‌داری وجود دارد.
- ۴- بین تعهد و دلبستگی خانوادگی و رفتار خرابکارانه رابطه معنی‌داری وجود دارد.
- ۵- بین تعهد و دلبستگی به مدرسه و رفتار خرابکارانه رابطه معنی‌داری وجود دارد.
- ۶- بین ساخت خانواده جوانان (بسامان، نابسامان) و رفتار خرابکارانه رابطه معنی‌داری وجود دارد.
- ۷- بین تحقیر شدن و سرخوردگی جوانان و رفتار خرابکارانه رابطه معنی‌داری وجود دارد.
- ۸- بین میزان تعهدات جوانان به قوانین (رعایت قوانین مدرسه، ترافیک و ...) و رفتار خرابکارانه رابطه معنی‌داری وجود دارد.

روش:

طرح پژوهشی

¹ Willams

² Clinton

³ Mozer

پژوهشگران در مطالعه رفتارهای بزهکارانه از جمله خرابکاری همواره با یک مشکل عمده روبرو بوده‌اند و آن اینکه دستیابی به افراد مورد پژوهش مشکل یا محال بوده است و افزون بر آن ممکن است جوانان به دلایل اخلاقی از دادن پاسخ امتناع کنند. برای مقابله با این مشکلات دو راهبرد در پژوهش‌های مربوط به بزهکاری وجود دارد:

۱- استفاده از گزارشات رسمی پلیس و مراجع قضایی

۲- استفاده از افراد جامعه به اصطلاح سالم و به کارگیری پرسشنامه خود گزارشی (موفیت^۱، سیلو^۲ ۱۹۸۸)

روش نخست به دلیل ناقص بودن آمارهای رسمی و عدم دستگیری تمام مجرمان از اعتبار چندانی برخوردار نیست. بنابراین در این طرح پژوهشی روش دوم مورد استفاده قرار می‌گیرد. زیرا جمعیت هدف این طرح مورد پیگرد قانونی قرار نمی‌گیرند.

جامعه نمونه

جمعیت مورد مطالعه در این پژوهش شامل نوجوانان ۱۹- ۱۴ ساله دبیرستان‌های شیراز در سال ۱۳۷۸ بوده است. نمونه مورد مطالعه با استفاده از فرمول کوکران ۴۱۲ نفر (۲۰۶ دختر و ۲۰۶ پسر) بوده اند، که در دامنه سنی ۱۴ تا ۱۹ سال قرار دارند. و به روش نمونه گیری قشربندی تصادفی از منطقه بالا، پایین و متوسط شهر انتخاب شده‌اند.

ابزار پژوهش

در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات مورد نیاز برای آزمون فرضیه‌های مورد پژوهش با توجه به هدف و طرح مبنایی، پرسشنامه شامل تعدادی پرسش‌های زمینه‌ای تنظیم شد مانند: سن، معدل، محله زندگی، شغل و تحصیلات، پدر و مادر... و از تعدادی پرسش به صورت مقیاس لیکرت برای سنجش نگرشی استفاده کرده‌ایم که عبارتند از:

¹ Moffitt

² Silva

۱- مقیاس برای سنجش سطح تعهد و دلبستگی خانوادگی یا ۷ گویه انتخاب کرده‌ایم و یا روش همسازی به صورت حذف گویه پایانی مقیاس را اثبات کرده‌ایم، که مقدار آلفا برای کل مقیاس ۸۱٪ می‌باشد.

۲- مقیاس برای سنجش سطح تعهد و دلبستگی مدرسه‌ای یا ۷ گویه انتخاب کرده‌ایم و یا روش همسازی به صورت حذف گویه پایانی مقیاس را اثبات کرده‌ایم. مقدار آلفا برای کل مقیاس ۸۱٪ می‌باشد.

۳- مقیاس برای سنجش میزان رفتار خرابکارانه با ۱۰ گویه انتخاب کرده‌ایم و یا روش همسازی به صورت حذف گویه پایانی مقیاس را اثبات کرده‌ایم. مقدار آلفا برای کل مقیاس ۸۴٪ می‌باشد.

نتایج

قبل از بیان نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه‌های پژوهش ابتدا با ارائه چند جدول به توصیف جامعه آماری پژوهش می‌پردازیم و پس از آن تحلیل دو متغیره و چند متغیره را ارائه می‌دهیم.

جنس	فراوانی	درصد
پسر	۲۰۶	۵۰٪
دختر	۲۰۶	۵۰٪
جمع	۴۱۲	۱۰۰٪

جدول شماره ۱: فراوانی درصد تعداد کل نوجوانان مورد مطالعه

گروه سنی	فراوانی	درصد
۱۴-۱۵	۱۲۰	٪۱۹
۱۶-۱۷	۲۴۰	٪۶۱
۱۸-۱۹	۵۲	٪۱۷
جمع	۴۱۲	٪۱۰۰

جدول شماره ۲: فراوانی و درصد سن افراد مورد مطالعه

جدول شماره ۳ مقایسه میانگین‌های رفتار خرابکارانه به تفکیک جنس می‌باشد. براساس این جدول، میانگین، رفتار خرابکارانه پسران بیش از دختران است و این تفاوت در سطح $0/00001$ معنی‌دار است.

جنسیت	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	سطح معنی‌دار
پسر	۰/۷۷	۰/۴۲	۲/۴۶	۰/۰۰۰۰۱
دختر	۰/۴۱	۰/۴۹		

جدول شماره ۳: مقایسه میانگین رفتار خرابکارانه به تفکیک جنس

جدول شماره ۴ تفکیک رگرسیون رفتار خرابکارانه به تفکیک سن می‌باشد و براساس داده‌های جدول ۴ بین سن و رفتار خرابکارانه با اطمینان ۹۹٪ رابطه معنی‌دار ($sig = 0/0002$) وجود دارد.

متغیر	Beta	R	R2	f	sigf
سن پاسخگویان	۰/۱	۰/۱	۰/۰۱	۹/۵۸	۰/۰۰۰۲

جدول شماره ۴

برای سنجش پایگاه اقتصادی از دو متغیر تحصیلات مادر و منزلت شغلی پدر بهره برده‌ایم که در جدول شماره ۵ و ۶ به بررسی آن می‌پردازیم. جدول شماره ۵ تحلیل واریانس بین منزلت شغلی پدر و رفتار خرابکارانه است. براساس داده‌های جدول بین این دو متغیر با سطح اطمینان ۹۹٪ رابطه معنی‌داری وجود دارد و جوانانی که پدران‌شان از منزلت شغلی پایین و متوسط برخوردارند بیش از دیگران درگیر رفتارهای خرابکارانه می‌باشند.

منزلت شغلی	میانگین	انحراف معیار	f	Df	sigf
پایین	۰/۱۳	۰/۳۳	۵/۵۷۵	۲۳۹۸	۰/۰۰۰۱
متوسط	۰/۱۷	۰/۳۸			
بالا	۰/۴	۵۸			n = ۴۱۲

جدول شماره ۵

جدول شماره ۶ رابطه بین دو متغیر تحصیلات مادر و رفتار خرابکارانه است. براساس داده‌های جدول با اطمینان ۹۹٪ جوانانی که از مادران تحصیل کرده برخوردار بوده‌اند کمتر درگیر رفتارهای خرابکارانه می‌باشند.

تحصیلات مادر	میانگین	انحراف	f	Df	sigf
پایین	۰/۴۰	۰/۴۶	۱۳/۷۷	۶ و ۳۸۹	۰/۰۰۰
متوسط	۰/۱۴	۰/۳۵			
بالا	۰				n = ۴۱۲

جدول شماره ۶: تحلیل واریانس بین متغیرهای تحصیلات مادر با رفتار خرابکارانه

جدول شماره ۷ رابطه بین دو متغیر سطح تعهد و دلبستگی خانوادگی و رفتار خرابکارانه است. یافته‌های جدول با ۹۹٪ اطمینان بین میزان خرابکاری و سطح تعهد خانوادگی رابطه

معکوس وجود دارد ($Beta = -0/095$) بدین معنی که هر چه سطح تعهدات خانوادگی کمتر باشد میزان رفتار خرابکارانه بیشتر است.

متغیر	R	R2	bضریب	Beta	f	singf
سطح تعهدات	0/095	0/009	-0/1	-0/095	8/387	0/000
دلبستگی						
خانوادگی						n=412

جدول شماره ۷

جدول شماره ۸ بررسی رگرسیون چند متغیره به روش؟ است. رگرسیون چند متغیره مدلی برای پیش‌بینی تاثیر هر یک از متغیر مشکل بر متغیر وابسته است. متغیرها به ترتیب شدت همبستگی که با متغیر وابسته دارند وارد معادله می‌شوند.

متغیر جنس بیشترین همبستگی را داشته ($Beta = -0/28$) و پس از آن متغیر تمایل به قانون‌شکنی با $0/24$ رابطه مستقیم را با خرابکاری داشته است. به عبارت بهتر هر چه تمایل به قانون‌شکنی در جوانان بیشتر باشد میزان رفتار خرابکارانه آنان بالاتر است. در مرحله سوم متغیر سطح تعهد و دلبستگی مدرسه‌ای با رفتار خرابکاری رابطه‌ای معکوس داشته است ($Beta = -0/17$) بدین معنی که هر چه تعهد مدرسه‌ای بالاتر باشد نوجوانان کمتر درگیر رفتار خرابکارانه هستند. در مرحله چهارم، متغیر ساخت خانواده (بسامان، نابسامان) وارد معادله شده است. این متغیر نیز با رفتار خرابکارانه رابطه معکوس داشته است ($Beta = -0/14$) به عبارت بهتر نوجوانان متعلق به خانواده‌های از هم گسیخته بیشتر از دیگران درگیر رفتار خرابکارانه هستند. در مرحله پنجم متغیر احساس سرخوردگی و تحقیر شدن وارد معادله رگرسیون شده

است که این متغیر با رفتار خرابکارانه دارای رابطه مستقیم است ($Beta = -0.13$) بدین معنی که هر چه جوانان سرخورده تر باشند احتمال رفتار خرابکارانه نیز بیشتر است. معادله رگرسیون براساس داده‌های جدول شماره ۹ به قرار زیر است.

$$Y = 16/48 - 3/23 (X_1) + 1/28 (X_2) - 2/62 (X_3) - 4/52 (X_4) + 0/83 (X_5)$$

T	اشاره استاندارد b	ضریب Beta	ضریب b	مقدار افزوده شده به R2	R2	R	متغیر وارد شده
-3/43	0/94	-0/205	-3/23	0/08	0/28	0/28	جنس
2/49	0/36	0/207	1/28	0/05	0/13	0/37	تمایل به قانون شکنی
-2/79	0/93	-0/168	-2/62	0/3	0/165	0/40	سطح تعهدات و دبستگی مدرسه‌ای
-2/3	1/96	-0/124	-4/52	0/2	0/18	0/43	ساخت خانواده
2/2	0/37	0/13	0/83	0/20	0/20	0/45	احساس سرخوردگی

با توجه به میزان F و انجام آزمون T برای هر یک از متغیرهای مستقل که از فرمول بدست می‌آید. تمام متغیرهای فوق در سطح بیش از ۹۵٪ معنی‌دار می‌باشند. و مدل رگرسیونی ۲۰٪ پراکنش متغیر وابسته را تبیین می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

به طور کلی در تحقیق حاضر، متغیرهای سطح تعلق، تعهد و دبستگی‌های خانوادگی - مدرسه‌ای با رفتار خرابکارانه رابطه منفی داشته است که این رابطه در سطح بیش از ۹۹٪

اطمینان معنی‌دار می‌باشد. نتیجه حاصل با یافته‌های پژوهشگران خارجی و داخلی مانند حسین الهاشمی (۱۳۶۴) و هنگلر و همکاران وی (۱۹۸۷) همسو بوده‌اند. مطالعه حاضر نشان داد که بین روابط خانوادگی نوجوانان و رفتار خرابکارانه رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج حاصل از این پژوهش با بررسی فاروقیان (۱۳۵۲) و هنگلر و همکاران (۱۹۸۷) نیز همخوانی دارد.

افزون بر این منزلت شغلی پدر و تحصیلات مادر با رفتار خرابکارانه دارای ارتباط قوی می‌باشد، این متغیرها را می‌توان شاخص پایگاه اقتصادی اجتماعی خانواده در نظر گرفت. پاتریک تولن هم در خلال تحقیقاتی به همین نتیجه دست یافته است. موزر در خلال تحقیقی عامل زیبایی و پاکیزگی اماکن عمومی را یک عامل بازدارنده در رفتار خرابکارانه دانسته است: در تحقیق حاضر نیز ۹۷٪ از دختران و ۸۶٪ از پسران حاضر نشدند مکان زیبایی را خراب کنند. شاید این یافته بتواند یک عامل بازدارنده در پدیده خرابکاری باشد تعهدات و علاقه به خانواده (میزان مصرف اوقات، بیرون رفتن با والدین و صرف غذا با والدین) از عوامل موثر در رفتار خرابکارانه بوده است. همچنین ویلیام و همکارانش (۱۹۹۲) بین نیز به همین نتایج در مورد خرابکاری دست یافته‌اند کرونیچ و فریدون (۱۹۹۲) بین سن، تعهد مدرسه‌ای، نژاد و بزهکاری ارتباط معنی‌داری را اثبات کرده‌اند. همچنین تیگارت بین نظارت‌های شدید مدیر مدرسه و دیسپلین رسمی و زجرآور و رفتار بزهکارانه رابطه قوی را بدست آورده است، در تحقیق حاضر نیز بین رفتار خرابکارانه و تعهد مدرسه‌ای رابطه نزدیکی وجود داشت. شیری (۱۳۷۶) نیز در مطالعه رفتار بزهکارانه به همین نتیجه دست یافته است.

متغیرهای پیش‌بینی کننده‌ای تحقق نکات حائز اهمیت و جدیدی را برای تعیین رفتار خرابکارانه به عنوان یک رفتار بزهکارانه نشان می‌دهد. متغیرهای پایبندی به قوانین و احساس سرخوردگی و تحقیر شدن که از دیدگاه ماتزا و میلر از نظریه خرده فرهنگ بیرون کشیده شده است، در هیچکدام از تحقیقات اجتماعی مورد بررسی قرار نگرفته است. ولی در این تحقیق با توجه به مشکلات و تنگناهای سنجش این چنین متغیرها ابزار تحقیق توانسته است ۶٪ از پراکنش رفتار خرابکارانه را بوسیله این دو متغیر تبیین کند. و این نتایج افق‌های تازه‌ای را بر روی تحقیقات در زمینه رفتارهای انحرافی می‌گشاید.

پیشنهادات

براساس نتایج این تحقیق اگر دو نهاد عمده مدرسه و خانواده بتواند عملکرد خود را بطور مناسب انجام دهد، بطوری که شرایط مطلوب (بخصوص در خانواده)، رشد ذهنی، عاطفی، روانی و اجتماعی نوجوانان را امکان‌پذیر سازد، مهمترین گام در پیشگیری از بزهکاری و رفتارهایی همچون خرابکاری است. به طور کلی وجود مهر و محبت در کانون خانواده، تقویت ایمان، تلقین ارزش‌های اخلاقی به وجود آوردن خودپنداری مثبت در نوجوانان اثر مهمی در رفتار وی دارد. همچنین ایجاد روابط صمیمی در خانواده محیطی مناسب جهت طرح مشکلات و مسائل نوجوانان و وسیله‌ای مناسب برای تسکین ناراحتی‌های دوران بلوغ است (دانه کار ۱۳۷۲). علاوه بر خانواده مدرسه نیز در دادن الگویی صحیح، ایجاد انگیزه‌های خوب، جهت دادن به آینده نوجوانان و حل مشکلات آنها از اهمیت بسزایی برخوردار است. وانگهی نقش مدرسه را در سازگار کردن و جلوگیری از رفتارهای خرابکارانه نباید فراموش کرد (صالح فر ۱۳۷۴).

با این همه در ایران در سال‌های اخیر، با وجود مشاوران، راهنمایان و معلمان تربیتی موفقیت لازم بدست نیامده است و هستند جوانانی که علی‌رغم وجود این اشخاص در مدرسه به دلایل مختلف مشکلات خود را بروز نمی‌دهند و حاضر به بیان نیستند. با توجه به اهمیت فرهنگ‌های معنوی در کشور توجه به امر پرورش امری مسلم و ناگزیر است. به خصوص در این بازیافت‌های باید به جای توجه بیش از حد به نمره و محفوظات می‌بایست به رشد معنوی و عاطفی کودک و نوجوان توجه کنیم. به کارگیری مشاوران، تقویت ایمان، بلوغ عاطفی و شیوه‌های معقول در ارضاء نیازهای ضروری است. دخالت مسئولین مدرسه و قوانین تا جایی که امانت‌داری و اعتماد بین مشاور و مراجع خدشه‌دار نشود معقول است. تشکیل کلاس‌های آموزش خانواده در سطح وسیع و با وضعیت‌ها مناسب برای استفاده آحاد مردم برای جلوگیری از طلاق و افزایش سازگاری بین مادران و پدران به نوبه خود محیط خانواده را سرشار از آرامش و صمیمیت کرده و سبب سلامت عاطفی و روانی فرزندان می‌شود (راهنما ۱۳۷۶). همچنین تاثیر تحصیلات مادر در سازگاری جوانان در تحقیقات مختلف به اثبات رسیده است. بنابراین ایجاد تسهیلات برای این سهم می‌توان راه حل مفیدی باشد. زیاسازی و برقراری ارتباط دو خصیصه عمده بشر می‌باشد که توجه بیشتر به آن می‌تواند در کاهش رفتارهای خرابکارانه موثر باشد و برخلاف تصور همگان که فشار و تنبیه را مهمترین و گاه تنها راه چاره

برای مبارزه با رفتارهای ضد اجتماعی می‌دانند (ژانسون ۱۳۶۷). تشویق به برقراری ارتباط، تقویت انگیزه تاکید بر نکات مثبت هر چند کم‌رنگ در وجود جوانان بهترین راهکار می‌باشد.

منابع:

- ۱- احمدی، حبیب (۱۳۷۷). نظریه‌های انحرافات اجتماعی، انتشارات رز.
- ۲- احمدی، حبیب (۱۳۷۵) موارد اعلام نشده جرم، مجله ادبیات و علوم انسانی دانشگاه مشهد، اول و دوم، ص ۱۰۵-۱۱۳.
- ۳- انقیاد، ناهید (۱۳۷۳). نقش تربیت بدنی در جلوگیری از انحرافات جوانان، مجموعه مقالات چاپ اول، تهران: نشر معاونت فرهنگی آستان قدس.
- ۴- پورافکاری، نصرالله (۱۳۷۳). بررسی اختلالات رفتاری کودکان و نوجوانان بزهکار ضداجتماعی - خرابکار (وندلیزم)، مجله راه‌آهن دوره سی و نهم شماره ۲ و ۳ و ۴ صفحه ۴۱-۴۰.
- ۵- حسین الهاشمی، هاید، (۱۳۶۴). تاثیر خانواده پر بزهکاری، (تر دوره فوق لیسانس)، شیراز: دانشکده علوم تربیتی دانشگاه شیراز.
- ۶- کی‌نیا، مهدی، (۱۳۵۸). مبانی جرم‌شناسی، نشریه مکتب امام.
- ۷- فرجاد، محمدحسین. (۱۳۵۸) جامعه‌شناسی انحرافات مسائل اجتماعی، انتشارات دانشگاه معلم.
- ۸- مساوات، آذر، مجید. (۱۳۷۴). آسیب‌شناسی اجتماعی ایران، یک اثر تحقیقی ایران، تبریز، انتشارات نویل.
- ۹- دواس، دی. (۱۳۷۶) پیمایش در تحقیقات اجتماعی، ترجمه هوشنگ نایی، نشر نی.
- ۱۰- دورکیم، امیل. (۱۳۷۳). قواعد و روش جامعه‌شناسی، ترجمه علی محمد کاردان، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۱۱- ریتزر، جورج. (۱۳۷۴). نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- ۱۲- شیرینی، احمد علی. (۱۳۷۶). بررسی اثرات عوامل جامعه‌پذیری بر رفتار بزهکارانه جوانان در شهر شیراز، (رساله فوق لیسانس)، دانشگاه شیراز.
- ۱۳- شیولسون، ریچارد، (۱۳۷۰). استدلال آماری در علوم رفتاری، جلد اول و دوم، ترجمه دکتر علیرضا کیامنش، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.

۱۴- صفوی، امان الله، (۱۳۷۰). تئوری انحراف، رشد آموزش علوم اجتماعی، سال ۳، شماره ۹ و

۱۰ و ۱۱.

۱۵- دانه کار، ماهرخ. (۱۳۷۲). زمینه خانوادگی بزهکاری، پیوند، شماره ۱۷۱.

۱۶- راهنما، اکبر. (۱۳۷۶) نقش تربیت در اصلاح بزهکاران، اصلاح تربیت، شماره ۲۷۰.

۱۷- صالح فر، عذرا. (۱۳۷۴). بزهکاری کودکان و نوجوانان، تربیت، سال دهم، ویژه نامه تابستان.

۱۸- ژانورن یاتریس. ترجمه فرخ، ماهان (۱۳۶۷). وندالیسم، دانشمند، شماره ۶، ۲۹۹.

Agnew, Robert (1991). The intractive Effects of Peer Variables On Deinquency. A merican Journal Of Criminology, Vol. 29, No. 1, PP. 47 - 72

Ahmad (1995). Jurenile Delinquency in the Illawara Region, Aus. university of Wologong (PH. O. thesie).

Cerncorich, Stephen and Peggy, C. Gioradano (1992). School Bonding, Race and Delinquency. Journal of criminology, VOL. 30, No. 2, PP. 261 - 291.

Henggeler, scott and others (1987). The family Relations of female Jurenile Delinequency. Journal of Abnormal child Psychology, VOL.15, No. 2 ,PP. 199 - 206.

lyon, J. and others (1992). The family relations, Peer Relations and criminal Activities of Journal of Abnormal child Psychology, Vol. 20, No. 5, PP. 439 - 449.

Shomaker, Ponal. J (1990). Theorise of Delinquency. second Edition Newyork: Oxford univercity priss.

Tolan, patric (1988). Socio - Económic, family, and sociol - street correlates of Adolescent, Antisocial, and Delinquent Behavior. J. of Abnormal child psychollogy, Vol. 16, No. 3 , PP. 317 - 331.

Tyart, C.E (1992). Do public school increase jurenile Delinquency. Journal of urban Education, Vol. 29, No. 4, PP. 359 - 370.

Ceoze, jim (1995). Curbing the cost of school vandalism. Education Canada, Vol. 35, No .3, PP. 38 41.

Williams, Lery and others (1992). Family Tiles, parental Disiplineand elinquency. J. sociological spectrum, No. 12, PP. 381 - 408.

Julian, Juseph (1980). Social problems. New Jersey.

Moffitt, To and silva, P. (1988). Self Reported Delinquency: Results from an Instrumant for Newzland. Journal of Criminology. No. 21, PP. 227 - 240.